

Inleiding

Dieren in boeken

Tijdens de Jeugdboekenweek 2012 duiken we recht de wereld en de verhalen van de dieren in. We gooien ons mensenpak af, trekken voor één keer een bontjas aan, gaan op vier poten zitten en worden dier met de dieren. We kijken diep in de ogen van onze kat. We voeren gesprekken met de hond. We duiken de struiken in en zoeken de beestjes op. Kortom: tijdens deze Jeugdboekenweek lezen we om dieren te leren kennen.

Laten we eerlijk zijn: boeken delen vinden we één van de leukste dingen die er zijn. Deze bundel wil je dan ook uitnodigen om de beestigste boeken naar de klas te halen en om je klas onder te dompelen in een wereld van verhalen.

Dieren in de klas

Ter gelegenheid van de Jeugdboekenweek 2012 stelde Stichting Lezen samen met een redactie uit het onderwijs zes boekenpakketten samen. Elk pakket bestaat uit een gevarieerde selectie van zes bijzondere boeken over dieren, met aandacht voor verschillende genres. Scholen bestellen de pakketten met korting via www.jeugdboekenweek.be.

Je kan de(ze) boeken aan je klas tonen en voorlezen. Maar er is meer en er kan meer! Daarom biedt deze bundel bij elk boek uit de boekenpakketten een uitgewerkte lessuggestie. De lessuggesties volgen allemaal hetzelfde stramien:

- Aanzet: manieren om het boek te introduceren
- Verwerkingsactiviteiten: tips voor een creatieve verwerking of nabespreking
- En verder: extra – korte – ideeën om met het boek aan de slag te gaan, in de Jeugdboekenweek óf daarna

Verder noemt elke tip de concrete eindtermen die je met deze activiteiten realiseert.

Speciaal voor deze editie stipt WWF bovendien enkele boeken aan die perfect passen binnen haar werking. WWF vertelt er kort bij waarom net deze dieren in deze boeken zo bijzonder zijn.

Dieren in de bib

Wie boeken zegt, zegt in één adem bibliotheek. Tijdens de Jeugdboekenweek leggen openbare bibliotheken hun grootste troeven op tafel: ze halen de mooiste kinderboeken uit de kast, ze nodigen auteurs en illustratoren uit, ze laten klassen op een speelse manier kennismaken met de bib, ze organiseren voorleesmomenten... Specifiek voor klassen is er ook dit jaar een spel waarbij kinderen op een creatieve manier de bibliotheek leren kennen. En altijd poot in poot met de boekendieren die in de bib verstopt zitten – dat spreekt voor zich.

Alle openbare bibliotheken doen mee en tonen zich een gretige partner om – samen met jou – boeken en kinderen bij elkaar te brengen. Loop dus gerust binnen in je bib om samen plannen te smeden.

Gegevens van de bibliotheek in je buurt vind je op www.bibliotheek.be

Tot slot

Op www.jeugdboekenweek.be vind je alle (praktische) details over deze beestige Jeugdboekenweek. Vanaf februari komt de website ook voor kinderen tot leven – met boekentips, dierenweetjes, spelletjes...

Maar blader nu vooral snel verder. Snuffel aan de boeken, sleep ze naar de klas en verslind ze met je leerlingen. En vooral: krijg de smaak te pakken en breek de grenzen van de Jeugdboekenweek open. Want leesplezier laat zich niet vangen in twee weken!

Veel leesplezier!

De ploeg van Stichting Lezen

LESTIPS BIJ BOEKENPAKKETTEN VAN JEUGDBOEKENWEEK 2012 **VIERDE EN VIJFDE LEERJAAR**

- *Evi, Nick en ik* / Anna Woltz en Jeska Verstegen (ill.), Leopold, 2011
- *Fluit zoals je bent* / Edward van de Vendel (sam.) en Carll Cneut (ill.), De Eenhoorn, 2009
- *Ijsberen en andere draaikonten in de dierentuin* / Ditte Merle en Alex de Wolf (ill.), The House of Books, 2010
- *Kind van de wildernis* / Michael Morpurgo en Frieda Dalemans (vert.), Clavis, 2010
- *Olle* / Guus Kuijer en Thé Tjong-Khing (ill.), Querido, 2011
- *Winterdieren* / Bibi Dumon Tak en Martijn van der Linden (ill.), Querido, 2011

LESTIP

Evi, Nick en ik

Anna Woltz en Jeska Verstegen (ill.)

Leopold, 2011

OVER HET BOEK

De schuchtere dierenliefhebster Flora verheugt zich op een heerlijke zomervakantie. Ze mag met haar vader een verwilderde tuin in de buurt opknappen: de hemel op aarde voor een meisje dat meer van planten en dieren houdt dan van mensen. Maar dat is buiten het arrogante stadsmeisje Evi gerekend dat zich aan Flora opdringt. Al leren ze elkaar en hun klasgenoot Nick beter kennen als ze een geheim delen...

Een vlot, toegankelijk boek dat ernstige situaties en grote emoties ongedwongen doorheen een geestig verhaal weeft.

AAN DE SLAG

Opmerking vooraf

Het verhaal speelt zich af in een erg herkenbare wereld. Dat verhoogt de toegankelijkheid voor een doorsnee vierde- of vijfdeklasser en maakt het verhaal geschikt voor zelfstandig lezen. Om het zelfstandig lezen uitnodigend te maken, bied je klassikaal een aantal activiteiten aan waarmee je het verhaal en de personages schetst. Daarin staat voorlezen centraal. Als je daar voldoende tijd aan besteedt, hebben de zelfstandige lezers een brede basis om op terug te vallen.

Aanzet

– *Vakantie*

De kinderen denken even voor zichzelf na over het woord ‘vakantie’. In een web of mind map schrijven of tekenen ze hun associaties met het woord neer. Hebben kinderen weinig ervaring met het maken van een mind map, stel dan een aantal vragen:

- Aan wie denk je zoal als je aan ‘vakantie’ denkt? (familie, vriendjes op de camping, de jeugdbeweging...)
- Heb je die namen al genoteerd op je blad?
- Kan je daar nog iets aan toevoegen?

Laat ze op dezelfde manier hun associaties uitbreiden rond vragen als:

- Waar speelt die vakantie (bijvoorbeeld met de jeugdbeweging, familie...) in jouw gedachten zich af?
- Wat gebeurt er in die vakantie?

Hang de resultaten op in de klas. Elk kind krijgt drie post-its en leest de mind maps van zijn klasgenootjes. Wie een vraag of reactie heeft, kleeft die bij de associatie op de mind map. Doe zelf ook mee: zo vermijd je dat er mind maps zijn waarop geen enkele vraag of reactie kleeft. Na afloop gaat elk kind bij zijn eigen mind map staan, en geeft uitleg bij de vragen of reacties. Lees daarna de tekst vanaf “*Ik werd wakker toen iedereen nog sliep...*” (p. 20) voor tot “*Tijd voor actie*” (p. 23). Laat de kinderen kort hun eigen voorstelling vergelijken met de beschrijving van de vakantie die ze te horen kregen.

Nederlands – 2 Spreken – 2.2 – 2.7

Sociale Vaardigheden – 2 Gespreksconventies – 2

– *Flora*

Het eerste hoofdstuk *Mijn tante haat harige beesten* (p. 7) schetst de sfeer van het verhaal. Twee van de hoofdpersonages worden geïntroduceerd. Na het voorlezen vraag je de leerlingen om zich een beeld te vormen van Flora – die wordt het uitgebreidst beschreven. Ze tekenen haar; Flora's niet-fysieke eigenschappen schrijven ze rondom de tekening. Daarna vergelijken ze de tekeningen met elkaar: geef hen de tijd om overeenkomsten en verschillen te bediscussiëren. De illustraties hang je op een goed zichtbare plek die je voor de Jeugdboekenweek reserveert. Lezen ze het verhaal zelfstandig verder, vullen ze de tekeningen aan met wat ze nog meer over Flora te weten komen.

Nederlands – 3 Lezen – 3.3

– *Nick en Evi*

In het hoofdstuk *Genoeg over bruiloften* (p. 11) maak je als lezer uitvoerig kennis met Nick, in het hoofdstuk *Allemaal gekken* (p. 15) met Evi. Lees beide hoofdstukken voor:

- Wat gebeurt er?
- Waar gebeurt het?
- Wie spelen mee?

Daarna maken ze een gelijkaardige identiteitskaart – met tekening en tekst als in de voorgaande opdracht – over Nick of Evi, al naargelang van wie het meeste aanspreekt. Afhankelijk van hun keuze krijgen ze een kopie van *Genoeg over bruiloften* of *Allemaal gekken*. Daarin kunnen ze alle relevante info voor tekening en tekst rustig herlezen. Voorzie opnieuw een voorstellingsmoment waarin de identiteitskaarten met elkaar worden vergeleken.

Aan het voorstellingsmoment kan je een dramatische opwarming laten vooraf gaan. Kinderen stappen door elkaar – voorzie een grote ruimte. Ze wandelen, afhankelijk van welk personage ze uitkozen, zoals Evi of Nick dat zouden doen. Kruisen ze een klasgenoot dan moeten ze met hun mimiek duidelijk maken dat ze elkaar zagen. Hou de ontmoetingen kort, ze moeten blijven bewegen.

Op een teken van jou houden ze halt en nemen ze een houding aan die bij Evi of Nick past. Ze zeggen niks, maar moeten wel rondkijken en voor zichzelf inschatten of de klasgenootjes rondom Evi dan wel Nick uitbeelden. Herhaal die oefening een paar keer.

Daarna gaat elk kind op een willekeurige plek stilstaan. Daar spreken ze een zin uit zoals Nick of Evi dat zou doen, hun intonatie moet samenhangen met het karakter van hun personage. Hun zin kan dus verlegen, boos, blij, verwaand... klinken. Heeft je groep weinig ervaring dan laat je hen een antwoord formuleren op een vraag als 'Wat zou Evi of Nick zeggen als je hen vraagt wat ze lekker vinden, waar ze een hekel aan hebben, wat ze zouden willen doen vandaag...?'

Laat de kinderen na die oefening opnieuw door de ruimte stappen. Op jouw teken houden ze halt en vormen ze een duo met wie voor hen staat. Ze stellen elkaar een vraag (één van de voorgaande vragen, of een nieuwe) en beantwoorden elkaars vraag: ze houden nog steeds de rol van Nick of Evi aan. Dat kinderen de opdracht gelijktijdig uitvoeren biedt veiligheid. Herhaal de opdracht een paar keer.

Sluit af in een kring. Om beurten stappen de kinderen naar het midden van de kring en spreken een zin uit die bij hun personage hoort. Ook hun gelaatsuitdrukking en lichaamshouding moet bij het personage aansluiten. De kinderen wisselen elkaar snel af. Is iedereen aan de beurt geweest, laat je hen twee groepen vormen: groep één stelt Nick voor, groep twee Evi.

Hoe hebben ze de dramaoefening ervaren? Hadden ze van elkaar geraden wie Evi, wie Nick speelde? Gaven ze Evi en Nick dezelfde mimiek, lichaamshouding, intonatie mee? Of speelden ze hen net heel verschillend?

Laat daarna de illustratie op de cover zien: zien de personages eruit zoals ze hen zich voorstelden?

Nederlands – 3 Lezen – 3.3

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.4

Muzische vorming – 3 Drama – 3.2 – 3.5

Verwerkingsactiviteiten

Klasgesprek

Of je er nu voor kiest om het boek individueel te laten verwerken, of om het aan de klas voor te lezen, besteed steeds klassikaal aandacht aan volgende elementen:

- Welke soort tekst is dit, fictie of non-fictie?
- Zou wat je leest ook in het echt kunnen gebeuren?
- Zou je graag meespelen in het verhaal?
- Mocht het verhaal verfilmd worden, welk personage zou je dan het liefste spelen?

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Contractwerk

Vat even de eerste drie hoofdstukken samen die je in de aanzet verwerkt hebt. Lees daarna de hoofdstukken *Ik werk voor Bellanova* tot en met *Ontvoering* voor (pagina's 20 tot en met 35 dus). Daarin wordt een kip geïntroduceerd, die Flora's geheim zal worden... Genoeg om de kinderen nieuwsgierig te maken. Vanaf *Hoe noem je een kip* (p. 36) nodig je hen uit om zelfstandig verder te lezen. De verwerking gebeurt via contractwerk. Ze kunnen uit de volgende opdrachten kiezen:

- Flora's identiteitskaart aanvullen (zie: Aanzet),
- Nick of Evi's identiteitskaart aanvullen, naargelang van wie ze eerder uitkozen (zie: Aanzet),
- Een nieuwe identiteitskaart ontwerpen voor een ander personage uit het boek,
- Een 'droomkippenhok' op papier ontwerpen, en er eventueel een maquette van knutselen (een ideeetje voor de schooltuin?),
- Reclame maken voor het boek (zie: En verder).

Nederlands – 3 Lezen – 3.5

Opmerking achteraf

Kies je ervoor om het heel verhaal zelf voor te lezen? Bespreek dan de evolutie van de hoofdpersonages na elk hoofdstuk:

- Aanvankelijk wil Flora haar vakantie naast haar vader werkend in de tuin doorbrengen en is ze niet gek op contact met andere kinderen. Naarmate het verhaal vordert, vindt ze echter plezier in het omgaan met haar leeftijdsgenoten.
- Nick wordt in de eerste hoofdstukken beschreven als een mooie, voorbeeldige jongen. Doorheen de volgende hoofdstukken toont hij meer lef en blijkt hij toch niet zo saai te zijn.
- Evi evolueert van een arrogant verwaand nest naar een tienermeisje dat op zoek is naar warmte en aandacht...

En verder

– *Boekenpakketjury*

Op de laatste pagina van *Evi, Nick en ik* staat de korte inhoud van *Red mijn hond*, eerder werk van Anna Woltz dat ook perfect bij het Jeugdboekenweekthema ‘Dieren’ aansluit. Haal het boek in de klas, een verrijking van je ‘vrij lezen’-aanbod.

Er staat ook vermeld dat *Red mijn hond* in 2010 bekroond werd door de Vlaamse Kinder- en Jeugdjury (KJV). Surf samen naar www.kjv.be:

- Wie heeft al gehoord van de Kinder- en Jeugdjury?
- Hoe werkt de Kinder- en Jeugdjury?
- Wie zou graag deelnemen aan de Kinder- en Jeugdjury?
- Als *Evi, Nick en ik* deel zouden uitmaken van de genomineerde boeken voor de Kinder- en Jeugdjury, zou je het dan aanprijzen?

Instappen in de KJV is in maart niet meer mogelijk. Lijkt deelnemen je wel wat, dan kan je bij het begin van het volgende schooljaar een aantal enthousiaste lezers verzamelen en de boeken in huis halen van hun leeftijdsgroep. Nodig de kinderen uit om ze te lezen, en hou de datum waarop de winnaars bekend gemaakt worden in de gaten.

Op www.kjv.be, in de rubriek ‘Voor begeleiders’, bij ‘Handboek’ lees je hoe je een KJV-werking (op school) aanpakt.*

Laat de KJV je inspireren om met de boeken uit het Jeugdboekenweek-pakket voor vierde, vijfde leerjaar een eigen mini-jury te houden. Je laat de boeken een tijd circuleren. Tegen een bepaalde datum selecteert elk kind het boek dat hij of zij het liefste las. Voor dat boek maken ze reclame.

Dat kan individueel, maar ook in duo of in een groepje als meerdere kinderen hetzelfde boek uitkozen. Laat hen kiezen uit verschillende verwerkingsmanieren:

- Ze spelen een tv-reclamespot na,
- Ze spreken een radio-reclamespot in,
- Ze ontwerpen een affiche,
- Ze interviewen één van de hoofdpersonages die vertelt waarom zijn of haar verhaal de moeite waard is om te lezen,
- ...

Muzische Vorming – 3 Drama– 3.1

BIBLIOGRAFIE

Red mijn hond / Anna Woltz en Saskia Halfmouw (ill.), Leopold, 2008

* Opmerking over de KJV

De KJV is er voor kinderen die graag en veel lezen. Het is niet de bedoeling om een kind dat (nog) niet graag leest, te verplichten om op amper een halfjaar tijd tien boeken te lezen. Dat werkt alleen maar averechts. Daarom richt de KJV zich niet in de eerste plaats op scholen. Dit betekent echter niet dat een enthousiaste school niet aan de slag kan met de KJV.

Scholen die willen meedoen de KJV, vragen we om de kinderen op vrijwillige basis te laten deelnemen. De kinderen kiezen zelf of ze jurylid worden. Vaak organiseert de school leesgroepen na schooltijd, tijdens pauzes,

op woensdagnamiddag... Soms neemt een leesjuf- of meester of een GOK-leerkracht de KJV op in zijn of haar programma.

Ideaal is natuurlijk als de KJV-boeken kunnen meetellen als een gelezen boek voor taal of voor Nederlands – zowel op de basisschool als in de middelbare school. Juryleden die buiten schooltijd voor de KJV lezen, kunnen een KJV-boek bespreken in de klas en zo meteen medeleerlingen warm maken voor de KJV.

Juryleden vormen een clubje, maar hou de andere leerlingen betrokken door affiches over de boeken te knutselen en op te hangen, door kinderen tijdens de taallessen te laten praten over de KJV en over wat ze gelezen hebben...

LESTIP

2

Fluit zoals je bent

Edward van de Vendel (sam.) en Carll Cneut (ill.)

De Eenhoorn, 2009

OVER HET BOEK

In deze bloemlezing bundelde Edward van de Vendel iets meer dan honderd dierengedichten van tweeënveertig bekende en minder bekende Vlaamse en Nederlandse dichters. Het werd een gevarieerd en evenwichtig geheel van speelse versjes en langere, verhalende gedichten, van poëzie op en zonder rijm. Werkelijk alle mogelijke manieren om het dierenthema te vatten in poëzie komen aan bod. Die diversiteit maakt er de perfecte verzameling voor een breed publiek van! De gedichten nodigen uit tot telkens opnieuw doorbladeren van de bundel. Net als de sprekende illustraties van Carll Cneut: prachtige dierenminiaturen met fantasierijke details.

AAN DE SLAG

Aanzet

– *Verborgene poëzie*

Kopieer een aantal gedichten uit de bundel waarin de dieren herkenbaar voorkomen (bijv.: *Stokstaartjes* (p. 8), *Het lied van Lorre* (p. 10), *Zwanen* (p. 23), *Afstandelijke goudvis* (p. 39), *Sprinkhaan* (p. 52), *Vis* (p. 83), *Zeven schapen* (p. 86), *Koe* (p. 105)). Vergroot de gedichten uit. Knip tekst en titel afzonderlijk uit, de illustraties gebruik je nog even niet.

Verdeel de klas in duo's. Elk duo bezorg je een dierennaam: uiteraard gaat het om de dieren die in de gekopieerde gedichten voorkomen. In een beperkte tijd laat je de duo's zoveel mogelijk informatie over hun dier verzamelen.

Hang de vergrote gedichten uit in de klas – vertel niet dat het om poëzie gaat. De duo's wandelen er lezend langs. Ze blijven stilstaan bij de gekopieerde tekst die het beste aansluit bij de informatie die ze over hun dier verzameld hebben. Ze lezen de tekst op de kopie vervolgens voor aan de rest van de klas.

Hang daarna de titels van de gekopieerde gedichten in willekeurige volgorde aan het bord.

Telkens als een duo zijn tekst heeft voorgelezen, raadt de rest van de groep welke titel bij hun tekst hoort.

Hou een nabespreking. Herkennen de duo's in de voorgelezen tekst de info die ze over hun dier hebben opgezocht? En, stel dat ze meer info zouden moeten opzoeken, zouden ze dan een tekst als de voorgelezen tekst raadplegen? Waarom (niet)?

Wellicht komen jullie samen tot de conclusie dat de schrijvers van dit soort teksten een hoogst persoonlijke manier hebben om over dieren te schrijven, en dat de gekopieerde teksten zich niet laten lezen als verhalende teksten. Zo breng je het gesprek op 'gedichten' en 'poëzie'. Met welke eigenschappen van poëzie zijn de kinderen al vertrouwd? Praat over de kenmerkende lay-out van een gedicht, de korte zinnen, de 'verdichting', herhaling, ritme, rijm, bijzonder ('poëtisch') taalgebruik en beeldspraak. Behoren gedichten tot de fictie of non-fictie?

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 – 6.3

– *Eigen museum*

Laat de bundel zelf nog niet zien. Nodig de kinderen eerst uit om de gedichten te illustreren. Uit het aanbod van de vorige opdracht kiezen ze het gedicht dat hen het meeste aansprak. Ze kiezen zelf een beeldende techniek uit die ze in de loop der jaren leerden kennen (bijvoorbeeld: wie een gedetailleerde tekening wil doet dat met potloden, pennen en dunne stifjes; wie een kleurrijke illustratie wil, gebruikt verschillende soorten verf; wie een driedimensionaal werk maakt, trekt er een foto van...). Ook gemengde technieken en collages zijn een mogelijkheid. Sta telkens even stil bij de manier waarop ze technieken en materialen kunnen gebruiken, welke sfeer die oproepen...

Ter inspiratie bezorg je hen afbeeldingen van kunstenaars en illustratoren (behalve het werk van Carll Cneut die de gedichten in *Fluit zoals je bent* illustreerde).

De kinderen verklappen elkaar niet welk gedicht ze illustreren. Het verrassingseffect is het grootste als je hen de prent thuis laat maken. Spreek een dag af waarop ze de werken moeten meebrengen naar de klas, hang ze op in een ruimte waar ze goed tot hun recht komen, bijvoorbeeld een lange schoolgang. Daar passeren veel kinderen, ouders en andere schoolbezoekers: je betreft hen zo bij de Jeugdboekenweek. Je hangt in die 'museumruimte' ook de gekopieerde gedichten op. Nummer elk gedicht. Laat de kinderen nu in de museumruimte rondlopen. Ze zoeken uit welk gedicht bij welk kunstwerk hoort. Ze noteren de nummer van het gedicht in kwestie op een post-it en hangen het bij het kunstwerk. Zo kan iedereen gelijktijdig betrokken lezen en kijken.

Is iedereen klaar? Hou dan een nabespreking:

- Waarom dacht je dat kunstwerk X bij gedicht Y thuishoorde?
- Welke verschillende materialen en technieken heb je gezien?
- Welk werk heeft je verrast?
- Welke techniek zou je een volgende keer zelf ook wel eens willen uitproberen?
- Wie koos voor een bepaalde techniek omdat die aantrekkelijk leek?
- Wie koos voor een bepaalde techniek omdat die aansloot bij de sfeer van het gedicht?
- Ben je zelf tevreden over je resultaat?
- Wat zou je volgende keer anders doen?

Geef de makers van elk kunstwerk de kans om uit te leggen hoe ze tot resultaat X of Y zijn gekomen. Laat de tentoonstelling nadien verder leven en nodig buitenstaanders uit. De kinderen verzinnen een titel voor de tentoonstelling, maken uitnodigingen en bereiden rondleidingen voor. Voorzie ook een mogelijkheid om de bezoekers uit te laten zoeken welk gedicht bij welk kunstwerk hoort.

Muzische vorming – 1 beeld – 1.6

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.2

– *Carll Cneut*

Stel vervolgens de bundel met de bijbehorende illustraties van Carll Cneut voor. Maak eventueel kleurenkopieën van de illustraties bij de gedichten uit bovenstaande opdracht. Kinderen zoeken in groepjes welke illustratie bij welk gedicht hoort. Pols daarna welke indruk de illustraties op hen nalaten. Welke sfeer roept het werk en de techniek van Carll Cneut op, vinden ze?

Hadden ze hem ook herkend als de illustrator van de Jeugdboekenweekaffiche?

Haal ander werk van Cneut in de klas, verrijk er je leeshoek mee.

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1

Verwerkingsactiviteiten

- *Associëren en combineren*

⇒ *Algemeen*

Carll Cneuts illustraties zijn prachtige miniatuurtjes, die de emotie van het gedicht treffend weergeven. Scan ze in, of maak kleurenkopieën die je lamineert.

Elk kind kiest een illustratie die ze aandachtig bekijken. Ze noteren die woorden die in hen opkomen. Zijn ze niet gewend om te associëren? Dan leid je de oefening. Vraag hen om drie kolommen te maken. In de eerste kolom ('Wie') beschrijven ze welk(e) dier(en) er staat (staan) afgebeeld; in de tweede kolom ('Hoe') noteren ze welke gevoelens de prent oproept; in de derde kolom ('Wat') noteren ze de mogelijke handelingen die ze aan het beeld koppelen.

Laat hen vervolgens de woorden – uit elke kolom eentje – combineren tot een zin. De volgorde waarin ze gebruikt worden is niet belangrijk, een 'mooie zin' als eindproduct ook niet. Laat hen experimenteren en woorden verschuiven en ervaren hoe grappige, vreemde, melodieuze, mysterieuze, ontroerende... zinnen kunnen ontstaan. Hebben ze een zin samengesteld die hen raakt, dan lezen ze hem voor, schrijven hem op in een bijpassende kleur, hangen hem op in de schrijfhoek of verwerken hem tot bladwijzer.

⇒ *Tussenbladzinnen*

Verwijs ook naar de zinnen op de gekleurde tussenbladen die de gegroepeerde gedichten in *Fluit zoals je bent* van elkaar scheiden. Dat zijn citaten uit de daarop volgende gedichten. Los van het gedicht krijgen ze een andere betekenis en kunnen ze de verbeelding van de kinderen stimuleren. Laat hen mogelijke situaties bedenken bij die zinnen. Zijn de kinderen niet vertrouwd met fantaseren, drama en spel, leid de opdracht dan in met een opwarmertje.

⇒ *Opwarmertje*

Je geeft elk kind een illustratie uit het boek (of je laat er hen één uitkiezen). Ze bekijken de prent terwijl jij hen vraagt:

- Wat zie je?
- Wat valt je op?
- Wat vind je vreemd, mooi...?

Daarna gaan de illustraties aan de kant en voeren ze individueel, maar gelijktijdig enkele inleefopdrachten uit:

- Beeld je in dat je het dier bent dat op jouw illustratie staat afgebeeld. Je wordt langzaam wakker, rekt je uit, zet een paar passen, eet iets, geniet van de zonnestralen.
- Je loopt nu rond zoals jouw dier dat doet. Je laat je niet storen door de andere dieren. Je loopt iets sneller, maar je loopt de andere dieren ook niet in de weg.
- Je gaat nu trager lopen, rustig nadenkend in jezelf. Langzaam merk je de andere dieren om je heen op. Je zegt niets, maar als je een ander dier kruist, knik je en loop je verder.
- Je lacht nu naar elk dier dat je kruist. En tot slot raak je de dieren die je tegenkomt zelfs even aan ter begroeting.
- ...

Je kan eindeloos variëren in dit soort opdrachten. Je bouwt de opdracht verder op tot de dieren (met elkaar) spreken:

- Je stapt nog steeds doorheen de ruimte zoals jouw dier dat doet. Welk woord komt er in je op? Spreek het een paar keer stil uit, terwijl je rondstapt. Proef het woord in je mond, alsof het erg lekker is.
- Kom je een ander dier tegen, spreek het woord dan opnieuw uit. De betekenis hoeft niemand te kennen of te begrijpen. Het is jouw woord, het is enkel belangrijk dat jij het mooi vindt en dat het bij jou past.

Lukt de opdracht met de woorden vlot, dan vraag je het woord in een volwaardige zin te gieten. Ook met die zin laat je ze ‘spelen’. Hoe klinkt hij als ze blij, boos, verdrietig, verliefd... zijn? Kruisen ze een ander dier, dan spreken ze allebei hun zin uit: een korte dialoog, die inhoudelijk niets hoeft te betekenen.

⇒ *Tussenbladzinnen bis*

Genoeg opgewarmd? Dan vorm je groepjes. Elk groepje geef je één van de zinnen (versregels) op de tussenbladen in *Fluit zoals je bent*. De kinderen nemen dezelfde dierenrol aan als uit de opwarmende opdracht. Ze verzinnen en spelen met elkaar een situatie die bij deze zin kan horen. Een aantal groepjes geef je dezelfde zin. Zo zien ze tijdens het toonmoment hoe verrassend verschillend eenzelfde zin kan worden geïnterpreteerd.

Als afsluiter situeer je alle zinnen in het oorspronkelijke gedicht. Zo beland je weer bij de bundel. Wedden dat de zin om zelfstandig te lezen, neuzen, kijken en ontdekken in *Fluit zoals je bent* weer is aangewakkerd?

Muzische vorming – 3 Drama – 3.2 – 3.5

En verder

- *Poëtische boekenhoek*

Zorg voor een uitgebreid poëzieaanbod in de boekenhoek met naast *Fluit zoals je bent* tal van andere gedichtenbundels. Tijdens contractwerk zoeken ze een gedicht dat hen raakt of een illustratie die hen bijzonder aanspreekt. Daarna stellen ze hun selectie voor aan de rest van de klas. Zo proeven de kinderen geregeld van zoveel mogelijk verschillende vormen van poëzie en breiden ze hun belangstelling uit.

- *Carll Cneut bis*

Hou het talrijke werk van illustrator Carll Cneut in de gaten. Verzamel kopies van zijn werk, hang nieuws over bekroningen of interviews met de illustrator op een prikbord. Je kan Carll Cneut – met inhoudelijke en financiële steun van Stichting Lezen – uitnodigen voor een lezing op school (www.auteurslezingen.be). Stimuleer de kinderen om deel te nemen aan workshops van de illustrator, of bezoek samen een tentoonstelling met zijn werk.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 – 6.2 – 6.3 – 6.4 – 6.5

BIBLIOGRAFIE

Boeken geïllustreerd door Carll Cneut

- Hotel Honde-de-bolder* / Wim Vromant, De Eenhoorn, 1996
Varkentjes van marsepein / Geert de Kockere, De Eenhoorn, 1996
Een straatje zonder eind / Geert de Kockere, De Eenhoorn, 1997
Koetje in de klaver: maak eens een kringetje / Geert de Kockere en Annemie van Riel, De Eenhoorn, 1997
Niel / Geert de Kockere, De Eenhoorn, 1998
Heksenfee / Brigitte Minne, De Eenhoorn, 1999
Willy / Geert de Kockere, De Eenhoorn, 1999
Ik heb een idee! / Geert de Kockere, De Eenhoorn, 1999
Woestemie / Geert de Kockere, De Eenhoorn, 2000
Roodgeelzwartwit / Brigitte Minne, De Eenhoorn, 2001
Een wereldkaart op ware grootte / Daniel Billiet, Averbode, 2002
Het ongelooflijke liefdesverhaal van Heer Morf / De Eenhoorn, 2002
Antonio aan het andere eind van de aarde, kleiner en kleiner / Malachy Doyle, De Eenhoorn, 2003
En toen kwam Linde / Brigitte Minne, De Eenhoorn, 2003
Mijnheer Ferdinand / Agnes Guldemont, De Eenhoorn, 2003
Zie ik je nog eens terug? / Ed Franck, Querido, 2003
Het hart van Tom / Carl Norac, De Eenhoorn, 2004
Jantje en de zeven reuzen / Sam Swope Farrar, De Eenhoorn, 2004
Zootje was hier / Edward van de Vendel, De Eenhoorn, 2004
Hou van mij / Ed Franck, Davidsfonds, 2005
Dulle Griet / Geert de Kockere, De Eenhoorn, 2005
Een geheim waar je groot van wordt / Carl Norac, De Eenhoorn, 2005
O monster, eet me niet op! / Carl Norac, De Eenhoorn, 2006
Eén miljoen vlinders / Edward van de Vendel, De Eenhoorn, 2008
Te veel verdriet voor één hart / Ed Franck, Davidsfonds, 2008
Het geheim van de keel van de nachtegaal / Peter Verhelst, De Eenhoorn, 2008
Fluit zoals je bent / Edward van de Vendel (samenst.), De Eenhoorn, 2009
Verboden liefdes / Ed Franck, Davidsfonds, 2010
Tien bolle biggetjes keken naar de maan / Lindsay Lee Johnson, De Eenhoorn, 2011
Nachten vol angstaanjagende schoonheid / Ed Franck, Davidsfonds, 2011

LESTIP

3

Ijsberen en andere draaikonten in de dierentuin

Ditte Merle en Alex De Wolf (ill.)

The House of Books, 2010

OVER HET BOEK

Hoe zijn dierentuinen ontstaan? Wat eten zoobewoners zoal? Hoe planten ze zich voort in de dierentuin? Hoe is de huisvesting van de dieren geëvolueerd? En waaruit bestaat de taak van een dierenarts in de zoo? Die vragen worden beantwoord in vijf hoofdstukken. De tekst lezen is echt iets voor 'draaikonten': soms moeten lezers zoeken in welke richting de tekst verdergaat. Dit is een mooi gemaakt boek met een verrassende bladspiegel, vlotte tekst en kleurrijke illustraties. Bijzonder aantrekkelijk voor kinderen die geen boekenwormen zijn.

AAN DE SLAG

Aanzet

Laat de cover zien. Waarover zou het boek gaan, denken ze? Over ijsberen? Over draaikonten? Over dierentuinen? Wat is een draaikont eigenlijk? Waarom zou dat woord in de titel staan? Geef de kinderen het boek in handen. Lijkt het een aantrekkelijk boek? Waarom (niet)? Hoe moeten ze het vasthouden? Merken ze dat op de cover ofwel de ijsbeer rechtstaat óf de titel? Om alles goed te kunnen lezen en zien, moeten ze het boek af en toe draaien. Leggen ze nu de link met de 'draaikonten' uit de titel? Dit boek gaat over dieren in de dierentuin. Wat zullen ze te weten komen met dit boek, denken ze? Noteer de verwachtingen op een flap, die je later kan aanvullen.

Verwerkingsactiviteiten

– *Ontstaan van dierentuinen*

Je leest verschillende fragmenten uit het boek voor die allemaal te maken hebben met het ontstaan van dierentuinen. Je toont de illustraties. Na elk fragment vraag je de kinderen om de passage in één zin samen te vatten. Dat doen ze in kleine groepjes.

- **Fragment 1:** 'Dieren verzamelen' (p. 7-13)
Mogelijke samenvatting: 'De eerste dierentuinen waren dierenverzamelingen van rijke mensen.'
- **Fragment 2:** 'Dierentuin voor iedereen' (p. 14-16)
Mogelijke samenvatting: 'Er werden ook dierentuinen opgericht door verenigingen die dieren bestudeerden.'
- **Fragment 3:** 'Krokodillen te koop' (p. 21)
Mogelijke samenvatting: 'Er werden vangexpedities georganiseerd om de dierentuinen van dieren te voorzien. Nu zijn veel dieren beschermd en ze mogen niet meer gevangen worden. Dierentuinen werken samen en ruilen dieren.'

Ze noteren de mogelijke samenvattende zinnen onder elkaar op een flap, je bespreekt ze klassikaal. Vraag de kinderen om een mogelijk algemeen besluit te formuleren van alle fragmenten samen. Sta stil bij de bedoeling van de auteurs. Wat willen ze de lezer meegeven? Waarom zou iemand dit boek lezen?

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.6 – 1.24
Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 – 5.3
Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.2

– **Voorlezen**

Lees meer fragmenten uit het boek voor. Toon ook telkens de illustraties. Na elk fragment ga je na of er vragen beantwoord werden die je in de aanzet op de flap noteerde. Interessante fragmenten zijn:

- Samen op een apeneiland (p. 48-49)
- Eten wat de pot schaft (p. 58-59)
- Geen piemel (p. 80-81)
- Versuft en verdoofd (p. 110-111)

Door inspirerende fragmenten voor te lezen, nodig je kinderen uit om zelfstandig nog meer in het boek te gaan ontdekken.

– **Zelfstandig lezen**

Wil je de kinderen liever zelf laten lezen, dan kan je hen fragmenten uit *Ijsberen en andere draaikonten in de dierentuïn* laten verwerken op eenzelfde manier als bij *Winterdieren* (zie: Lestip 6 – *Winterdieren* > Verwerkingsactiviteiten > Begrijp wat je leest). De kinderen stellen dan hun gelezen fragment aan andere groepen voor. Je vult de nieuwe info aan op de flap.

Nederlands – 3 Lezen – 3.5
Nederlands – 1 Luisteren – 1.1

– **Dierenverblijf**

De eerste dierenverblijven speelden niet goed in op de noden van de verschillende dieren. De kinderen kiezen in groepjes één dier uit. Voor dat dier verzinnen ze een aangepast dierenverblijf. Daarvoor moeten ze eerst achtergrondinfo verzamelen:

- In welke natuurlijke omgeving leven deze dieren?
- Welke andere dieren leven daar ook?
- Kunnen die soorten samen leven?
- Hoeveel ruimte hebben ze nodig?
- Welke omgeving hebben ze nodig?
- Waarmee kan je de dieren afleiden tegen de verveling?
- ...

Info zoeken ze in *Ijsberen en andere draaikonten in de dierentuïn*, in een ruim aanbod van dier- en natuurgidsen die jij ter beschikking stelt, op internet... Op basis van die info ontwerpen ze een plattegrond, of maken ze een maquette. Alles kan, rem hen niet af door te wijzen op de haalbaarheid van hun ideeën. Hun ontwerp stellen ze voor alsof het om een project gaat dat ze moeten verkopen. De luisteraars zijn potentiële kopers die kritische vragen stellen.

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.3 – 1.5
Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik
Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.3 – 1.4 – 1.5 – 1.6
Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking – 3.3
ICT – 6
Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4 – 1.5 – 1.6*
Muzische vorming – 3 Drama – 3.2
Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.3 – 6.4* – 6.5**

– *Schetsen*

Illustrator Alex de Wolf zorgde voor de tekeningen in *Ijsberen en andere draaikonten in de dierentuin*. Het Klokhuis zond een reportage over hem uit waarin hij met een groepje kinderen dieren gaat schetsen in de zoo (cf. <http://www.hetklokhuis.nl/onderwerp/alex%20de%20wolf>, ca. 15 minuten).

Heb je een zoo of dierenpark in de buurt, kan je ter plekke gaan tekenen, maar een kippenhok, aquarium of een boerderij volstaan om kinderen schetsen te laten maken. Laat de kinderen hun tekeningen met elkaar vergelijken en benadruk hoe interessant het is dat ze allemaal dezelfde dieren hebben gezien, maar dat ze die elk op hun eigen manier weergeven. Voor veel kinderen zal de tekenopdracht frustrerend zijn – in hun tekeningontwikkeling zitten ze in een tussenfase en wellicht ziet het resultaat er heel anders uit dan hoe ze het dier op papier zouden willen hebben. Kinderen grijpen dan ook vaak graag terug naar stappenplannen om dieren te tekenen, bijvoorbeeld zoals op: <http://www.leukvoorkids.nl/hoe-teken-je-een-baviaan>. Haal enkele boeken in de boekenhoek waarin kinderen stap voor stap een dier tekenen. De kinderen bekijken verschillende stappenplannen voor eenzelfde dier en experimenteren er al tekenend mee. Je bespreekt de verschillende manieren van tekenen:

- Wat was de moeilijkste manier?
- Wat was de leukste manier?
- Welk resultaat vind je het mooist?
- Met welke methode vind je het dier het meest realistisch?
- Kan je verschillende stappenplannen combineren als je dieren tekent?

Ga daarna nog een stapje verder in de vergelijking en vergelijk de dierenschetsen van Alex de Wolf met de resultaten die je krijgt als je een dier met een stappenplan tekent. Zien ze dat de stappenplannen vaak ‘vlakke’ tekeningen opleveren en dat alle dieren er met een stappenplan hetzelfde uitzien? Een illustrator verbeeldt de realiteit op een heel eigen manier.

En verder

– *Dieren in de kunst*

Je kan verder focussen op schetsen van dieren.

Toon bijvoorbeeld enkele leeuwenschetsen van Rembrandt:

- Wat zie je?
- Welk gevoel roept Rembrandts leeuw bij je op?
- Welke kleuren gebruikt Rembrandt? Zijn de kleuren natuurgetrouw?
- Zijn de schetsen gedetailleerd?
- Zijn er uiterlijke kenmerken van een leeuw die Rembrandt niet in de schets opnam, maar waarvan je wel weet dat ze er zijn?

Stel de kinderen dezelfde vragen bij de dierenafbeeldingen uit *Wat is een kat?* en *Dieren uit de kunst* (zie: Bibliografie). Bij dat laatste boek worden telkens twee verschillende kunstwerken die hetzelfde dier afbeelden tegenover elkaar geplaatst. Die combinaties zijn vaak verrassend en speels omdat de kunstwerken uit diverse werelddelen, perioden of stromingen afkomstig zijn. Laat hen bij al die verschillen stilstaan.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.1 – 1.4 – 1.5

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 – 6.2 – 6.3 – 6.4 – 6.5

BIBLIOGRAFIE

- Dieren uit de kunst* / Claire d'Harcourt en L.M. Niskos (vert.), Lemniscaat, 2002
Wat is een kat? / Midas Dekkers, Waanders, 2000

LESTIP

4

Kind van de wildernis

Michael Morpurgo en Frieda Dalemans (vert.)

Clavis, 2010

OVER HET BOEK

Will is negen wanneer zijn leven overhoop gegooid wordt: zijn vader is gesneuveld in Irak. Om de jongen en zijn moeder door de moeilijke tijd heen te helpen verrassen zijn grootouders hen tijdens de kerstvakantie met een reis naar Indonesië. Ze brengen er een dagje door op het strand: Will maakt een ritje op de rug van een olifant, zijn moeder zwemt in zee. En dan overspoelt een verwoestende tsunami de kuststreek. Oona de olifant rent met Will de wildernis in. Of zijn moeder nog leeft weet Will niet. Om te overleven is hij vanaf dan op Oona aangewezen... In dit boek verweeft Michael Morpurgo een ernstig thema als zorg en respect voor het milieu moeiteloos met een meeslepend verhaal.

AAN DE SLAG

Opmerking vooraf

Michael Morpurgo bouwt zijn verhaal langzaam op. Dat doet hij vanuit de beleving van Will. Wat de jongen in het heden meemaakt, doorweeft hij met herinneringen uit het verleden. Zo schetst hij de achtergrond die de lezer nodig heeft om zich in het verhaal in te leven. Niet voor alle jonge kinderen is het evident om die geconcentreerde informatie zelfstandig op te nemen. In de aanloop naar de verwerking van het boek besteed je daarom best voldoende tijd aan de kadering van de eerste twee hoofdstukken. Daarna kunnen ze nieuwe informatie uit de volgende hoofdstukken makkelijker plaatsen. Zo kan ook wie minder leesvaardig is ten volle genieten van het verhaal.

Aanzet

Lees de eerste twee hoofdstukken zelf voor: *En plots verandert alles* (p. 5-14) en *Kijk me alsjeblieft aan en glimlach* (p. 15-29). De cover van het boek hou je bedekt. Na het voorlezen verdeel je de klas in twee groepen. Die groepen verdeel je in subgroepjes. De ene helft krijgt een kopie van de achterflaptekst, de andere groep krijgt niets. In kleine subgroepjes overleggen de kinderen over wat ze tot nu toe weten van het verhaal. Je geeft volgende richtvragen mee:

- Waar speelt het verhaal zich af?
- Wie speelt er mee in het verhaal?
- Wat gebeurt er?

Ze proberen de vragen zo gedetailleerd mogelijk te beantwoorden. Na afloop presenteren de groepen hun antwoorden. De groepjes die geen achterflaptekst met korte inhoud kregen komen eerst aan bod. Je vergelijkt de antwoorden zonder te oordelen over de volledigheid.

Daarna vertellen de groepjes die de achterflaptekst wél kregen in welke mate de korte inhoud hen hielp om wat ze hoorden voorlezen beter te kaderen. Ga dieper in op de rol van een achterflaptekst:

- Wie leest de achterflap van een boek? Wie niet?
- Waarom lees je de achterflap bewust wel of net niet?

- Gebeurt het dat je na het lezen van de achterflap besluit om het boek niet te lezen?
- Is het wel eens gebeurd dat de inhoud van een boek niet overeenstemde met de achterflaptekst?

Nederlands – 3 Lezen – 3.3

Nederlands – 2 Spreken – 2.3

Verwerkingsactiviteiten

- **Prikbord**

⇒ **Algemeen**

Voorzie ruimte in de klas voor een prikbord waarop je allerlei (narratieve) informatie kan aanbrengen. Na elk hoofdstuk voorzie je tijd om op bepaalde elementen uit het boek in te gaan: dat kan onder de vorm van een gesprek, of door een opzoekopdracht (in boeken of op internet) rond het boek. Je kan verplichte en vrijblijvende opdrachten voorzien. Zorg voor diversiteit in de opdrachten die alle talenten in je klas om beurten bedienen. In wat volgt, krijg je enkele suggesties voor de verwerking van de info in het boek.

De informatie op het prikbord groeit zo stelselmatig aan. De info over de vorige hoofdstukken zorgt ervoor dat ze nieuwe info uit de volgende hoofdstukken beter kunnen kaderen. Vóór je een nieuw hoofdstuk voorleest, geef je wie iets rond het voorgaande hoofdstuk opzocht, de kans om daarover te vertellen. Dat verhoogt de betrokkenheid.

Voorzie in elk geval niet te veel tijd tussen de verschillende hoofdstukken. Zo ervaren de kinderen het best de samenhang in het verhaal.

⇒ **Thematiek**

Kind van de wildernis is niet alleen een spannend meeslepend verhaal. De schrijver raakt ook tal van actuele thema's aan: de tsunami, de oorlog in Irak, het ontbossen van de wouden, het opvangen van bedreigde dieren. Elk van deze onderwerpen is de moeite waard om uitgebreider te bekijken. Kinderen die dat willen kunnen iets opzoeken over een thema naar keuze.

⇒ **Wereldkaart**

Voorzie een wereldkaart op het prikbord, waarop je Wills (nieuwe) wereld visualiseert. Kinderen duiden er volgende plekken op aan:

- het land waar Will en ook zijn grootouders wonen (Schotland),
- het land en de oorlog waarin Wills vader omkwam (Irak),
- het land waar het verhaal zich afspeelt (Indonesië).

De naam van het eiland in Indonesië wordt niet specifiek vermeld in het boek, maar kan wel uit het verhaal worden afgeleid. Stimuleer kinderen om dit uit te zoeken en geef enkele tips.

De reservaten voor orang-oetans die vermeld worden in het boek, bestaan ook in het echt.

En de dieren die in het verhaal voorkomen kunnen ook een aanwijzing vormen.

⇒ **Personages**

Voorzie op het prikbord ook ruimte voor de verschillende personages. De informatie uit de eerste hoofdstukken vul je doorheen het vervolg van het verhaal verder aan. Tijdens zijn tocht heeft hoofdpersoonage Will veel tijd om over vroeger na te denken. Zo kom je over zijn verleden en dat van enkele andere personages steeds meer te weten.

Aan het einde overloop je met de klas wat je weet over de verschillende personages. Voor elk personage stellen de kinderen een identiteitskaart samen waarin ze de verzamelde gegevens verwerken.

Illustraties heeft het boek niet. Op basis van de personagebeschrijvingen maken ze een tekening van elk personage in zijn of haar omgeving. Zo maken ze mogelijke illustraties voor het boek.

⇒ *Dieren en planten*

Zodra Oona en Will in de wildernis terechtkomen, kruisen verschillende dieren hun pad. Geef ook die dieren een plaats op het prikbord. Wie daar interesse voor heeft, zoekt informatie op over het dier en voegt die aan het prikbord toe. Vraag ook telkens om een afbeelding van het dier toe te voegen. Hetzelfde doe je met de planten die in het verhaal voorkomen.

Na het voorlezen van het hele verhaal kan je aan de hand van deze gegevens het biotoop laten opzoeken.

⇒ *Kokosnoten en palmbomen*

Will voedt zich vooral met fruit, soms ook vis. Kokosnoten vormen een belangrijke bron van voedingsstoffen. Geef de kinderen in kleine groepjes een kokosnoot. Die moeten ze proberen open te maken op zo'n manier dat zowel sap als vrucht vlees vrijkomen. Daarna vergelijk je hun manier met die waarop Will de kokosnoten openmaakt. Laat hen ook opzoeken hoe kokosnoten in onze keuken worden verwerkt.

Later in het verhaal komen ook palmbomen voor. In zijn opsomming geeft meneer Anthony een aantal voorbeelden van voedingsmiddelen waarin palmolie zit verwerkt. Laat de kinderen op zoek gaan naar nog meer producten met palmolie als ingrediënt.

⇒ *Howdah etc.*

Wees je ervan bewust dat de levenservaring van de luisteraars en hun opgebouwde referentiekader minder uitgebreid is dan jouw volwassen referentiekader. Ga er niet als vanzelfsprekend van uit dat de kinderen zich alles kunnen voorstellen wanneer je het mondeling toelicht. Voorzie daarom ook afbeeldingen van gebruiksvoorwerpen zoals 'een howdah', laat vijgen en kokosnoten proeven, ook al evenaren die wellicht niet de smaak van de vruchten die in het land van oorsprong worden gegeten.

⇒ *Taalgebruik*

Schenk tussendoor ook aandacht aan het taalgebruik. Ga er niet vanuit dat kinderen wel elke uitdrukking uit de context kunnen afleiden. Wijs ze tijdens de Jeugdboekenweek op zinswendingen, vergelijkingen, uitdrukkingen die we in de spreektaal niet gebruiken en ook op gedachten die de schrijver mooi weet te verwoorden. Noteer geregeld dit soort zinnen op het bord, 'proef' ze samen en geef ze tot slot ook een plaats op het prikbord.

Nodig de kinderen zelf ook uit om geregeld een mooi verwoorde zin of gedachte te noteren. Dat doen ze in een speciaal schriftje of op een plek aan de muur die je daarvoor voorziet.

⇒ *Wills besluit*

Het hoofdstuk *Geen bladeren Oona, ik eet geen bladeren* (p. 30) eindigt met de zin "*Mijn besluit stond vast. Ik zou alleen verder gaan.*" (p. 51). Eindig hierna ook je voorleesmoment. Tegen het volgende voorleesmoment laat je de klas nadenken over Wills besluit? Wat zouden zij zelf doen? Ze verantwoorden hun keuze zo goed mogelijk. Ga in op hun visie vóór je het volgende voorleesmoment start.

⇒ *Dag in, dag uit*

In het hoofdstuk *Tijger! Tijger!* (p. 52-73) staat volgend fragment waarin Will een dag uit zijn vroegere leven vergelijkt met een dag overleven in de jungle:

“De voorbije dagen en maanden hadden een ander mens van me gemaakt, mijn hele wezen, mijn kijk op het leven veranderd. Thuis had alles wat ik deed een doel: als ik naar een dvd keek, was het om te zien hoe hij eindigde. Elke morgen stond ik om half acht op om naar school te gaan, om op tijd te zijn, omdat ik anders in de problemen zou komen. . . . Elk uur van de dag had alles wat ik deed een ander doel. Het leven was een eindeloze aaneenschakeling van doelstellingen. Hier in de jungle had ik maar één doel, dat zich elke dag herhaalde: overleven. Oona en ik waren op weg, niet om van de ene plaats naar de andere te gaan, niet om ergens aan te komen, maar alleen om water en voedsel te vinden, om te overleven. Het was een heel andere manier van leven, een nieuw ongecompliceerd bestaan.” (p. 66)

Laat de kinderen naar aanleiding van dit fragment nadenken over alle handelingen die ze in de loop van de dag uitvoeren. Wellicht zitten daar een handelingen bij waarvan ze zich nooit bewust het doel hebben afgevraagd. Nodig hen uit om hun leven met dat van Will te vergelijken.

⇒ *Orang-oetans*

Uiteindelijk belandt Will in het weeshuis voor orang-oetans, ook al lijkt de tocht die hieraan voorafging bijna onwezenlijk. Opvangcentra voor orang-oetans zijn ook in werkelijkheid op de Indonesische eilanden terug te vinden. Onder meer op Wikipedia vind je de gegevens terug. Neem ze samen door. Wie dat wil, gaat op zoek naar meer informatie. Ze stellen voor wat ze vonden aan de rest van de klas en vullen het prikbord aan.

⇒ *Olifantenkind*

Het laatste hoofdstuk *Olifantenkind* (p. 178-195) begint met

“De volgende dagen probeerde ik opa en oma uit mijn gedachten te zetten. Ik probeerde te vergeten dat ze onderweg waren, maar voelde me tegelijk ook schuldig dat ik zo over hen dacht.” (p. 178).

Laat de kinderen hun mening over Wills dubbelzinnige gedachten neerschrijven.

In een aansluitende kringgesprek komen hun meningen aan bod:

- Waarom voelt Will zich schuldig?
- Vind je dat terecht?

Er zijn geen verkeerde antwoorden mogelijk. Wie hoorde iemand anders iets verwoorden wat hij of zij zelf ook dacht? Heeft iemand zijn mening gewijzigd na het kringgesprek? Dat je daar dieper op ingaat is van belang: zo laat je hen zien dat een auteur je kan laten nadenken over het leven, en dat je door samen over een boek te praten je eigen mening kan verstevigen of wijzigen.

⇒ *Terughlik*

Vraag de kinderen om in de huid van Will te stappen. Overloop samen het prikbord en laat de kinderen het verhaal kort chronologisch heropbouwen. Laat ze daarna gelijktijdig in stilte met gesloten ogen de film van de voorbije belevenissen in Wills leven afspelen. Het moment dat het meeste indruk op hen heeft gemaakt, tekenen ze. Materialen en techniek bepalen ze zelf: details geef je het best weer met potloden, een bepaalde sfeer oproepen lukt makkelijkst met verf.

Vertrekkend van deze tekening denken ze na over wat Will zou kunnen zeggen of doen.

Nadien stelt iedereen zijn idee aan de anderen voor.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1 – 3.3

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1

Nederlands – 2 Spreken – 2.3

Nederlands – 4 Schrijven – 4.8

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.2

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Brongebruik – 7

ICT – 6

Leren Leren – 2 – 3

En verder

– *Meer Morpurgo*

In het *Postscriptum*, geschreven door de grootvader van Will (p. 193) lees je hoe het verhaal tot stand is gekomen en wat er verder met Will is gebeurd. Heeft iedereen genoten van het verhaal?

Was het moeilijk om afscheid te nemen van de personages?

Dit is het ideale moment om de klas in contact te brengen met ander werk van Michael Morpurgo over dieren. Kopieer of scan de cover en de achterflap van zijn overige boeken (zie: Bibliografie).

Hang de covers omhoog en voorzie ze van een nummer. Deel de achterflappen uit en vraag om elke cover met de bijhorende achterflap te verbinden.

Haal zoveel mogelijk boeken in de klas, zodat je ze zelfstandig kan laten lezen.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.2

BIBLIOGRAFIE

WarHorse / Michael Morpurgo en Henriëtte Gorthuis (vert.), Facet, 2011

Kind van de wildernis / Michael Morpurgo en Frieda Dalemans (vert.), Clavis 2010

Het verbluffende verhaal van Adolphus Tips / Michael Morpurgo en Margot van Hummel (vert.), Facet, 2007

De laatste wolf / Michael Morpurgo, Michael Foreman (ill.) en Katrien Bruyland (vert.), Deltas, 2003

De vlinderleeuw / Michael Morpurgo, Mies van Hout (ill.) en Tjalling Bos (vert.), Ploegsma, 1996

Koning van het wolkenwoud / Michael Morpurgo, Alex de Wolf (ill.) en Tjalling Bos (vert.), Ploegsma, 1989

Waarom kwamen de walvissen / Michael Morpurgo, Henk Kneepkens (ill.) en Miek Dorrestein (vert.), Ploegsma, 1987

WWF-WEETJE

‘Orang-oetan’ betekent ‘mens in het bos’ in het Maleisisch.

>> Meer weten? Surf naar <http://kids.wwf.be/nl>

LESTIP

5

Olle

Guus Kuijer en Thé Tjong-Khing (ill.)

Querido, 2011

OVER HET BOEK

Olle is de hond van schrijver Guus Kuijer en zijn vrouw Corrie. Samen met andere dieren wonen ze op een boerderij in de polder. Olle blijkt geen gewone hond. Hij laat zich door niets of niemand hinderen om helemaal zichzelf te zijn. Hij doet niet mee aan belachelijke kunstjes om de baas te behagen. En hij schaamt zich absoluut niet als hij iets niet kan wat hij volgens mensen of andere honden wel hoort te kunnen. Op een dag ontdekt Corrie dat Olle wel iets bijzonders kan: hij praat! Guus Kuijer schreef dit boek zo'n twintig jaar geleden, maar het blijft van alle tijden. En het blijft ontroerend en boeiend bovendien.

AAN DE SLAG

Aanzet

Toon de cover van het boek:

- Wat zie je?
- Kan je uit de illustratie afleiden waarover het boek kan gaan?
- Kan je uit de titel afleiden waarover het boek kan gaan?
- Zie je een verband tussen de titel en de illustratie?
- Welk soort boek is dit volgens jou? Fictie? Non-fictie?
- Lijkt het jou een aantrekkelijk boek? Kan je je antwoord motiveren?

Waardeer elk antwoord. Noteer de veronderstellingen van de kinderen eventueel op een flap.

Nadat ze het boek beter leren kennen, kan je er dan opnieuw naar verwijzen.

Uit de illustratie kan je in elk geval afleiden dat Olle een hond is. Hij staat op het voorplan in het boek. Op de achtergrond van de coverillustratie staat een tweede hond (waarvan de kinderen zullen ontdekken dat ze Dientje heet) en de boerderij waar Olle en Dientje wonen. In de lucht vliegen twee eenden.

Nederlands – 3 Lezen – 3,5

Verwerkingsactiviteiten

- *Van gezelschapshonden en werkhonden*

Hou een klasgesprek. Vertrek eerst van de eigen beleving:

- Wie heeft een hond?
- Waarom heb je die?
- Hoe kom je eraan?

Daarna breid je de beleving uit. Waarom hebben mensen honden, denken ze? Wellicht kennen kinderen de hond vooral als gezelschapsdier. Dat is niet altijd zo geweest: vroeger moesten honden ook werken voor mensen. Maak een woordspin rond die tweedeling 'gezelschapshonden' en 'werkende honden'. Haal eventueel het boek *Van Wolf tot Watje* (zie: Bibliografie) erbij. Hierin vertelt Jan Paul Schutten hoe honden huisdieren werden.

Lees daarna volgend fragment op pagina 12 van “*Ik float*” tot en met “*Zijn staart wapperde fier in de wind*” (p. 12). Daarin gaat Guus met Olle wandelen. Wanneer ze voorbij een veldje komen waar honden getraind worden, daagt de trainer Guus uit om hond Olle op een toren te laten klimmen. Het lijkt in dit fragment wel alsof Olle kan spreken. Of denkt Guus dat alleen maar? Sommige dieren kunnen zo goed tonen aan hun baasje wat ze willen, dat het net lijkt alsof ze praten.

- Kan jouw huisdier ook ‘praten’?
- Wat kan jouw huisdier aan jou uitleggen? Hoe doet hij of zij dat?

Uit dit fragment blijkt verder duidelijk dat de ‘pratende’ Olle een gezelschapsdier is, geen werkdier. Probeer de kinderen dat te laten achterhalen.

- Welke rol speelt Olle in dit gezin?
- Waarom vind je dat Olle een gezelschapsdier is?
- Wat betekent ‘vurig hopen dat je niet in je hemd gezet wordt’?
- Zet Olle Guus werkelijk in zijn hemd?
- Nam Olle een goede beslissing? Waarom (niet)?

Waardeer elk goed gemotiveerd antwoord. Waren er kinderen die hun mening wijzigden nadat ze de argumenten van andere kinderen hoorden?

Terwijl Olle een gezelschapsdier is, bestaan er ook honden die ‘werken’. Zo zijn er geleidehonden die blinden begeleiden. Opleidingscentra voor blindengeleidehonden geven rondleidingen aan klassen. Of je zou iemand met een assistentiehond in je klas kunnen uitnodigen. Lukt dat niet, dan kan je ook dit filmpje over hulphonden tonen:

www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20070323_hulphondo1.

Vertel dat ook in de oorlog honden werden ingezet. Ze trokken kleine karretjes met voorraden of munitie. Om ze te beschermen tijdens gasaanvallen werden speciale gasmaskers ontworpen waarmee de ogen van de honden speciaal beschermd werden. Het waren ook goede rattenvangers, maar bovenal waren de honden vrienden en mascottes van de soldaten. Kinderen die meer willen weten over dieren in de oorlog, kan je verwijzen naar *Oorlogsdieren* en *Soldaat Wojtek* (zie: Bibliografie).

Je kan, als er veel interesse voor honden is in de klas, ook contact opnemen met een hondenclub in de buurt.

Nederlands – 1 Luisteren – 1.9

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.9 – 4.10

Wereldoriëntatie – 5 Tijd – 5.7 – 5.9

- **Poëtische woorden**

Lees het hoofdstuk *Gekken* voor (p. 13-17). In dit hoofdstuk ontdekken de kinderen dat Olle kan communiceren met Guus en Corrie. Olle geeft dingen een eigen naam. Tegen alles wat rolt zegt hij ‘toet’, tegen vogels ‘zoem’ en tegen wie bang is, zegt hij ‘koe’. Laat de kinderen thuis navragen wat hun eerste woordjes of grappige uitdrukkingen waren en maak lijstjes.

Lees daarna het begin van het hoofdstuk *Dientje en de mannen* op pagina 69, van “*Olle noemt de zee: ‘Bijtend Water’, want toen hij nog klein was, probeerde hij zeewater te drinken*” tot “*Zijn haar waait achterstevoren.*” Hier gebruikt Olle meer poëtische woorden dan in het vorige fragment: ‘bijtend water’ voor de zee, ‘Iedereensland’ voor het strand.

Verzin met de klas ook poëtische benamingen voor dingen waar je klas elke dag mee te maken krijgt. Laat hen als opwarmertje een poëtische alternatief voor de speelplaats bedenken. Ze noteren hun vondst op bord, zodat je aan een heleboel resultaten komt. Wie moeite heeft met fantaseren, kan er zich door laten inspireren. Herhaal deze opdracht een paar keer met bijvoorbeeld de schoolbel, de eetzaal, een boekentas, een bibliotheek...

Geef daarna de opdracht om tegen een bepaalde dag een aantal andere (poëtische) namen te verzinnen voor dingen die in de schoolomgeving voorkomen. Ze stellen hun lijstje poëtische benamingen voor aan de klas, luisterende klasgenootjes raden welk bestaande woorden er achter de poëtische woorden schuilgaan.

Je kan deze oefening eventueel ook uitbreiden door de kinderen een aantal woorden uit het Afrikaans te geven. Het Afrikaans, gesproken in Zuid-Afrika, klinkt vaak als een poëtische versie van het Nederlands. Raden zij de Nederlandse vertalingen van de Afrikaanse woorden?

Je kan hen – aansluitend bij de vorige opdracht – woorden uit de schooltaalcontext opgeven (bijv.: *rekenaar* ('computer')), maar je kan hen ook – in het kader van het Jeugdboekenweek-thema – de Afrikaanse dierenbenamingen laten ontdekken (bijv.: *verkleurmanneke* ('kameleon'), *kameelperd* ('giraf'), *seekoei* ('nijlpaard'), *skoenlapper* ('vlinder')).

Laat hen meer Afrikaanse woorden opzoeken en er lijstjes van maken, bij voorkeur ook voor zaken uit de schoolomgeving. Laat hen, indien mogelijk, het Afrikaanse lijstje vergelijken met hun eigen lijstje poëtische benamingen uit de vorige opdracht.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 – 6.2 – 6.4 – 6.5

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

En verder

– *Dier ♥ ding*

Af en toe horen we dat dieren 'verliefd' worden op een voorwerp. In april 2010 viel een zwaan, kind aan huis bij een Duits hotel, voor de charmes van een tractor. Bekijk dit filmpje met de klas: www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/mediatheek/ookdatnog/1.1008168. Het is een verslag in het Duits zonder ondertitels. Daag de kinderen uit om uit de beelden af te leiden waarover het filmpje gaat. Help waar nodig. Het filmpje is de ideale inleiding op het hoofdstuk *Kruiwagen* (p. 61-64) uit *Olle*. Daarin maken de kinderen kennis met de zwaan Fluit die kruiwagens aanbidt.

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.6

– *Hondenrassen*

Volgende opdracht kan je de kinderen meegeven als hoekenwerk.

Verzamel met de kinderen een lijstje van verschillende hondenrassen. Verdeel ze over de kinderen.

Elk van hen moet informatie opzoeken over dat hondenras. Wat zijn de noden van de hond?

Hoe is hun karakter? Voor wie is die hond het meeste geschikt? Aan de hand van die gegevens stellen ze een hondenpaspoort samen, maken ze een affiche en/of schrijven ze een wervende tekst over de hond voor potentiële baasjes.

Verwoord voor die laatste opdracht samen met de kinderen eerst de eigenschappen van een wervende tekst: die bevat enerzijds objectieve informatie, anderzijds wil die mensen ook uitnodigen om iets te doen (in dit geval: een hond aanschaffen). Ter inspiratie kunnen ze naar de website van een hondenasiel surfen. Op zo'n site worden honden voorgesteld aan potentiële baasjes. Als klassikale opwarming kan je samen een wervende tekst schrijven over Olle. Stel dat die

in een asiel terecht komt? Hoe zouden ze Olle omschrijven als ze een geschikt baasje voor hem willen vinden?

Nederlands – 3 Lezen – 3.4

Nederlands – 4 Schrijven – 4.4 – 4.7

Leren leren – 2

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik – 7.7

ICT – 5 – 6 – 7

– *Filosoferen*

Olle gaat onder meer over hoe mensen omgaan met hun hond. Sommige mensen willen mensen maken van hun hond en kennen hem of haar menselijke eigenschappen toe, door hen kleertjes aan te trekken bijvoorbeeld. Guus en Corrie zijn ervan overtuigd dat Olle echt kan praten.

Maar is dat werkelijk zo? Genoeg stof om over na te denken.

Bijvoorbeeld:

- Waarom wil je een dier?
- Praat jij met je dier?
- Heb je dan het gevoel dat het begrijpt wat je zegt?
- Zegt jouw dier iets terug?
- Hoe doet het dat?
- Wanneer heeft een dier een goed leven?
- Word je een beter mens als je goed voor een dier zorgt?

Nederlands – 1 Luisteren – 1.9

Nederlands – 2 Spreken – 2.6 – 2.7

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1 – 3.7

– *Ik en mijn beestje*

Voor veel mensen zijn dieren heel belangrijk. Michel Vanden Eeckhoudt (1947) is een Belgische fotograaf met een voorliefde voor honden. Hij fotografeert ze met en zonder baasje. Op deze site <http://www.agencevu.com/photographers/photographer.php?id=83> vind je zijn foto's. Ook de internationaal bekende fotograaf Elliot Erwitt heeft in zijn oeuvre veel (en vaak geestige) foto's van honden. Googel hem even en toon enkele foto's van beide fotografen.

Laat de kinderen daarna nadenken over hoe zij met hun favoriete dier op de foto zouden willen. Je kan een fotosessie op school organiseren. Is dat praktisch moeilijk, dan maken ze thuis een foto en brengen die op een USB-stick mee naar de klas. Zijn er kinderen wiens favoriete dier moeilijker te fotograferen valt – een tijger of dolfin bijvoorbeeld? Die maken dan een collage van een foto van zichzelf en een foto van het favoriete dier. Print de foto's (of fotocollages) of maak er een PowerPointpresentatie van.

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.4

ICT – 5 – 6 – 7

BIBLIOGRAFIE

Oorlogsdieren / Bibi Dumon Tak, Athenaeum-Polak & Van Genneep, 2009

Soldaat Wojtek / Bibi Dumon Tak en Philip Hopman (ill.), Querido, 2009

Van wolf tot watje / Jan Paul Schutten en Sebastiaan Van Doninck (ill.), Davidsfonds/Infodok, 2008

LESTIP

6

Winterdieren

Bibi Dumon Tak en Martijn van der Linden (ill.)

Querido, 2011

OVER HET BOEK

Eén ding hebben de bekende en minder bekende dieren in dit vlotte informatieve boek gemeen: ze (over)leven in de extreme koude aan de Zuid- en Noordpool. De wolf, de keizerspinguïn, de muskusos, de narwal, de kolossale inktvis, de lynx...: ze krijgen allemaal een eigen hoofdstuk boordevol informatie. Met een anekdote over het dier als toemaatje: over de verstelbare neusgaten van het rendier, over wolven die twaalfstemmig kunnen zingen of over het grootse en meeslepende leven van de muskusos. Sprankelend en met humor geschreven – de auteur gaat als het ware in dialoog met de lezer – en prachtig geïllustreerd.

AAN DE SLAG

Aanzet

Toon de cover:

- Wat zie je?
- Kan je uit de illustratie afleiden waarover het boek zal gaan?
- Kan je uit de titel afleiden waarover het boek zal gaan?
- Wat zijn ‘winterdieren’?
- Ken je zelf ‘winterdieren’? Staan die op de coverillustratie?
- Welk soort boek is dit volgens jou? Fictie? Non-fictie?
- Lijkt het jou een aantrekkelijk boek? Waarom?

Nederland – 3 Lezen – 3.5

Verwerkingsactiviteit

– *Begrijp wat je leest*

Omdat elk hoofdstuk telkens een ander dier voorstelt, kan je kinderen de leesvaardigheden die ze doorheen het schooljaar opbouwden laten toepassen. Afhankelijk van je klas, laat je kinderen individueel, in duo’s of in kleine groepjes werken. Je bezorgt hen elk een kopie van een ander hoofdstuk.

Vertrek van het taalmodel dat zegt dat ‘er altijd iemand is die iets zegt over iets, aan iemand, met een bedoeling, op een manier, langs een weg, in omstandigheden waarop er reactie komt’ (zie: schema hieronder). Een veelgebruikt schema op scholen is het volgende:

Zender	>	Boodschap	>	Ontvanger
Iemand die iets zegt		Wat er gezegd wordt		Iemand die iets hoort, ziet of leest
Iemand die een boodschap stuurt		Hoe het gezegd wordt		Iemand die de boodschap ontvangt

Toegesplitst op lezen zou je kunnen zeggen dat de auteur (zender) een tekst met een bepaalde bedoeling (boodschap) schrijft voor een lezer (ontvanger). Een auteur kan verschillende bedoelingen hebben, bijvoorbeeld:

- dat de lezer zich ontspant (poëzie, verhalen, theater...),
- dat de lezer iets bijleert (krant, tijdschrift, non-fictie...),
- dat de lezer iets doet (recept, handleiding, uitnodiging...).

In *Winterdieren* lijkt Bibi Dumon Tak verschillende bedoelingen te willen combineren. Ze schrijft over elk dier een non-fictietekst, geeft zo informatie mee en wil de lezer dus iets bijleren. Tegelijkertijd gebruikt ze een erg verhalende stijl. Zo lijkt het wel alsof ze doelbewust wil dat de lezer zich tegelijkertijd ontspant. Aan de lezer om uit te maken of hij dit droge info, een prettig verhaaltje of een combinatie van de twee vindt.

Het bovenstaande taalmodel vind je terug in de meeste taalmethodes. Het wordt doorgaans op een leeskaart voorgesteld. Daarin worden de elementen uit het taalmodel systematisch in vragen gegoten waarmee kinderen gericht naar teksten kunnen kijken. Laat hen de kaart van jouw schoolmethode gebruiken: zo ervaren ze dat het model universeel is, en niet enkel bij teksten uit hun taalboek, maar ook bij alle andere teksten (o.a. verhalen) werkt.

Doorgaans stelt zo'n leeskaart volgende vragen:

1) *Vóór het lezen* (zie: Aanzet van deze lestip):

- Wie is de auteur?
- Las je al eerder iets van deze auteur?
- Als je de tekst en illustraties bekijkt, wat verwacht je dan? Wordt dit fictie of non-fictie?

2) *Tijdens het lezen*:

- Wat schrijft de auteur?
- Waarover schrijft de auteur?
- Staan er woorden of uitdrukkingen in die je niet begrijpt? Wat doe je om ze toch te begrijpen?

3) *Na het lezen*:

- Klopt wat geschreven is met wat jij daarover weet? Is de tekst met andere woorden betrouwbaar?
- Wat is volgens jou de bedoeling van de auteur?
- Voor wie is de tekst bedoeld?
- Hoe schrijft de auteur? (ernstig, grappig, leuk, vlot, verzorgd, slordig, poëtisch...)
- Welke weg gebruikt de auteur? (taal, tekstsoort, uitgeverij...)
- Welke middelen gebruikt de auteur (lay-out, illustraties, lettertype...)
- Welk gevoel heb je bij de tekst? (geïnteresseerd, verveeld, geamuseerd, opgelucht...)

Overloop alle vragen op de leeskaart. Daarna proberen de kinderen voor hun hoofdstuk antwoorden op die vragen te formuleren. In een nabespreking vormen de vragen (en de antwoorden van de kinderen) de basis om over de hoofdstukken in *Winterdieren* te praten. In die bespreking komt de inhoud nog niet aan bod, wél de manier waarop de kinderen hun hoofdstuk hebben

geïnterpreteerd. Schenk ook aandacht aan de stijl van Bibi Dumon Tak en de verhalende wijze waarop ze informatie doorgeeft (zie: eerder).

Nederlands – 3 Lezen – 3.5

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.3

En verder

– *Meer winterdieren*

Nadat de kinderen hun hoofdstuk verwerkt hebben, zoeken ze een manier om wat ze lezen door te geven aan de andere groepen. Laat hen bijkomende informatie opzoeken over ‘hun’ dier. Geef ze de tijd en ruimte om ‘hun’ winterdier daarna voor te stellen aan de klas. Dat kan op verschillende manieren: een mind map, PowerPointpresentatie, spreekoefening, tentoonstelling, affiche, interview met het dier, parade... Je kan hen laten kiezen of hen een bepaalde presentatiewijze opleggen.

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik

ICT – 5 – 6 – 7

– *Anekdote*

Elk hoofdstuk in *Winterdieren* eindigt met een anekdote. Je kan de kinderen vragen de weetjes en anekdotes over hun dier te vertellen aan hun klasgenoten. Je kan hen ook vragen om de weetjes neer te schrijven en mooi voor te stellen. Als je alle neergeschreven anekdotes verzamelt en bundelt, heb je een leuk zelfgemaakt weetjesboekje over winterdieren. Maar je kan ze ook op losse kaarten laten noteren en als quizvragen gebruiken. Elk kind heeft zo alvast het antwoord op één vraag.

Nederlands – 4 Schrijven – 4.4 – 4.7

Nederlands – 1 Luisteren – 1.1

Nederlands – 2 Spreken – 2.5

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.5

– *Latijn*

Lees de eerste pagina voor over de lynx (p. 53). Daarin vertelt Bibi Dumon Tak dat alle planten en dieren een officiële wetenschappelijke naam hebben – een soort paspoortnaam die internationaal bekend is. Niet alleen dieren, maar ook planten en alle onderdelen van het menselijk lichaam hebben zo’n internationaal bekende, Latijnse naam. Handig om misverstanden te vermijden! En leuk om op te zoeken... Laat de kinderen de officiële namen van favoriete (huis)dieren opzoeken en als je wil ook van lichaamsdelen en planten, bomen en groenten die ze kennen.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 – 6.4

– *Winterdierenkwartet*

Omdat elk hoofdstuk een ander dier voorstelt kan je ook de hele Jeugdboekenweek lang een (winter)dier van de dag voor te stellen. Je voorziet vooraf een afbeelding van elk dier dat je wil voorstellen. Je hangt de afbeelding op een vast plekje op je (prik)bord. Elke dag, op een vast tijdstip, lees je het hoofdstuk over het dier in kwestie voor. Met enkele gerichte vragen ga je na of iedereen alles begrepen heeft:

- Wat is de naam van het dier?
- Tot welke klasse behoort het?
- Hoe leeft het?
- Hoe heeft het zich aangepast aan zijn omgeving?
- Wat is er speciaal aan dit dier?

NAAM VAN HET DIER

AFBEELDING
VAN HET DIER

EIGENSCHAP 1

EIGENSCHAP 2

EIGENSCHAP 3

EIGENSCHAP 4

Leid met je klas vier belangrijke of opvallende eigenschappen af uit de antwoorden op de vragen en noteer ze op het bord. Geef telkens een ander kind de opdracht om de naam en eigenschappen te noteren en bij te houden. Dit wordt dan ‘zijn’ of ‘haar’ dier. Als je liever op flappen werkt die je telkens aanvult, kan dat natuurlijk ook.

Ter afsluiting van de Jeugdboekenweek laat je de kinderen telkens van hun dier een kwartet maken. De naam van het dier is de titel van de vier kaarten, daaronder komt één afbeelding (of vier verschillende afbeeldingen) van het dier – dezelfde die jij gebruikte of tekeningen die de kinderen maken. Op de kaartjes typen de kinderen telkens de vier eigenschappen van het dier, op elke kaart markeren ze telkens een andere eigenschap (in cursief of vet, met kleur of onderlijning – zolang het maar goed leesbaar is) (zie: afbeelding hiernaast).

De kaartjes moeten van stevig papier zijn, anders kijken ze er makkelijk doorheen. Op de achterkant kunnen ze het logo van de Jeugdboekenweek kopiëren. Plastificeer ze om ze een langer leven te geven. Een fijn, zelfgemaakt spel voor hoekenwerk!

Ter opfrissing nog even de belangrijkste spelregels van het kwartetspel:

⇒ **Doel**

Het is de bedoeling door slim te spelen en te vragen zoveel mogelijk setjes van vier kaarten te verzamelen, de kwartetten. Door goed op te letten bij andere beurten kan je achterhalen wie welke kwartetkaarten heeft. Wie aan het eind van het spel de meeste kwartetten heeft, wint.

⇒ **Vorbereiding**

Alle kaarten worden onder de spelers verdeeld. Het kan zijn dat sommige spelers meer kaarten hebben dan andere spelers. De kaarten neem je in je hand en laat je niet aan de andere spelers zien.

⇒ **Het spel zelf**

Een willekeurige speler begint. Als je aan de beurt bent, vraag je aan één van de andere spelers een kaart die je niet hebt. Dat moet dan wel een kaart zijn van een kwartet waarvan je zelf minstens één kaart hebt. Noem de naam van het kwartet en vraag naar de kaart met de eigenschap die je wil hebben. Als de speler die kaart heeft, dan moet hij die aan je afgeven en mag je doorgaan met kaarten vragen. Dat mag aan dezelfde speler zijn of een andere speler. Als je een set van vier kaarten hebt, leg je de vier bij elkaar horende kaarten in een pakje voor je. Heeft de speler de gevraagde kaart niet, dan is je beurt voorbij en is de speler aan wie je het laatst een kaart vroeg aan de beurt. Het spel is afgelopen als alle kwartetten compleet zijn.

⇒ **Variaties**

- Kwartet met blinde stapel: Bij het verdelen van de kaarten kan je kaarten aan een blinde stapel delen. Het spel verloopt zoals hierboven beschreven, maar als iemand een kaart vraagt die niet gegeven kan worden, dan krijgt hij een kaart van de blinde stapel als afsluiting van zijn beurt. Deze variant kan ook door twee spelers worden gespeeld.
- Onderhandelen: Als je aan de beurt bent, vraag je aan een andere speler of hij één of meerdere kaarten met je wil ruilen. De ander mag weigeren te ruilen.

Nederlands -1 Luisteren - 1,5

Nederlands -5 Strategieën - 5.1 - 5.2 - 5.3

ICT - 2 - 5 - 6 - 7

– *Meer Bibi Dumon Tak*

Een uitspraak van Bibi Dumon Tak luidt: ‘Ik schrijf non-fictie, omdat ik de werkelijkheid nodig heb om mijn verhalen te kunnen schrijven.’ Wat wil ze daarmee zeggen?

Ga samen op zoek naar andere boeken over dieren van deze auteur (zie: Bibliografie). In 2004 werd er in Londen een oorlogsmonument voor dieren onthuld. Dat was de directe aanleiding voor Bibi Dumon Tak om zich in de geschiedenis van dieren in oorlogstijd te verdiepen, dieren die vaak de levens van vele mensen hebben gered. Ze schrijft over het werk van dieren in oorlogstijd (postduiven, paarden, dolfijnen), en over de heldendaden van sommige dieren die daarvoor vaak onderscheiden zijn met de Dickin Medal, een speciale medaille voor dieren. Zoals de dappere Britse herdershond Rifleman Khan die zijn baas redde tijdens de invasie van Walcheren in 1944, en de blindengeleidehond Roselle die haar baas redde tijdens 9/11. Mooi zijn ook de verhalen over mascottedieren zoals veulentje Minnie dat er in 1944 voor zorgde dat de Engelse manschappen in de Birmese jungle de moed erin hielden. Over de belevenissen van het granaatdragende Poolse beertje Wojtek, in de Tweede Wereldoorlog geadopteerd door Poolse soldaten vanuit Siberië op weg naar het Britse leger in Palestina, schreef Dumon Tak ook het kinderboek *Soldaat Wojtek*. Geef deze boeken een plek in de klas waar ze ingekeken, ontleend en gelezen kunnen worden.

BIBLIOGRAFIE

Bezem / Bibi Dumon Tak en Fiel van der Veen (ill.), Van Goor, 2005

Bibi's bijzondere beestenboek / Bibi Dumon Tak en Fleur van der Weel (ill.), Querido, 2006

Het koeienboek / Bibi Dumon Tak en Judith Vanistendael (ill.), Querido, 2002

Laika tussen de sterren / Bibi Dumon Tak en Philip Hopman (ill.), CPBN/Querido, 2006

Mikis de ezeljongen / Bibi Dumon Tak en Philip Hopman (ill.), Querido 2011 (zie: ‘Lestips tweede en derde leerjaar’)

Oorlogsdieren / Bibi Dumon Tak, Athenaeum-Polak & Van Genneep, 2009

Rundreis om de wereld / Bibi Dumon Tak en Marleen Felius (ill.), Van Goor, 2005

Soldaat Wojtek / Bibi Dumon Tak en Philip Hopman (ill.), Querido, 2009

WWF-WEETJES

Wolven communiceren met elkaar door geluid te maken (huilen, blaffen, grommen...) of door een bepaalde houding aan te nemen (de staart tussen de achterpoten laten hangen of zich op de grond uitstrekken bijvoorbeeld).

Flamingo's zien er roze uit, het vlees van wilde zalm kleurt rood-oranje. Dat komt omdat de krill en andere garnaalsoorten die ze eten een rood pigment bevatten.

Pinguïns zijn volleerde duikers. Een keizerpinguïn kan duiken tot op een diepte van 982 meter!

>> Meer weten? Surf naar <http://kids.wwf.be/nl>

EDUCATIEF AANBOD WWF

WWF geeft tijdens de Jeugdboekenweek niet alleen leuke dierenweetjes bij sommige boeken, maar heeft ook een eigen educatief aanbod dat je helpt om met je klas de geheimen van de ecologische voetafdruk, de klimaatverandering en de biodiversiteit te ontrafelen. WWF vindt het immers belangrijk om mensen al op jonge leeftijd de nodige kennis en attitudes bij te brengen zodat ze zelf kunnen kiezen voor een duurzame levensstijl. WWF biedt een hele waaier aan educatieve tools voor het basis- en secundair onderwijs.

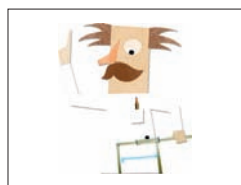
Al deze materialen zijn gratis te bestellen op www.wwf.be/school.

De wonderlijke avonturen van een kleine bij / 6 - 9 jaar / Thema: biodiversiteit

Beleef met je leerlingen de meeslepende avonturen van een klein honingbijtje dat tijgers, zeeschildpadden en bonobo's ontmoet tijdens een zoektocht naar haar verdwenen zussen. Deze prachtige kamishibai (Japans verteltheater) maakt de bedreigingen voor onze biodiversiteit begrijpbaar voor jonge kinderen.

Voetzoekers junior / 10 - 14 jaar / Thema: ecologische voetafdruk

Met deze dynamische kit ontdekken de leerlingen spelenderwijs de geheimen van de ecologische voetafdruk en berekenen ze de voetafdruk van de klas. Via actiekaarten worden haalbare acties voorgesteld om de klasvoetafdruk te verkleinen.

In de weer voor het klimaat / 10 - 14 jaar / Thema: klimaatverandering

Een uitgebreide lesmap die leerkrachten en leerlingen wil begeleiden om op school iets aan de klimaatverandering te doen. Deze ringmap bevat 20 'lessen' over klimaat en biodiversiteit.

Dvd 'SOS klimaat' / 10 - 14 jaar / Thema: klimaatverandering

Deze dvd met 5 thematische clips over de impact van de klimaatverandering, 4 interviews met klimaatgetuigen en 35 clips van dieren die hun verhaal 'vertellen' vormt de ideale, visuele ondersteuning tijdens lessen over het klimaat.

Colofon

Jeugdboekenweek 2012

Dieren

Lestips

Redactie: Ingrid Antheunis, Hedwige Buys, Sofie Daniëls, Miek Driesen,

Katrien Goeman, Stijn De Paepe, Nathalie Serraris en Marit Trioen

Coördinatie en eindredactie: Stichting Lezen

Illustraties: Carll Cneut

Grafisch ontwerp: Kris Demey

ISBN 9789077178539

D/2011/9654/4

De lestips voor vierde en vijfde leerjaar werden geschreven door **Hedwige Buys** en **Nathalie Serraris**.

Nathalie Serraris is leerkracht in het Gemeentelijk Basisonderwijs Diksmuide. Eerst gaf ze les in het vierde leerjaar, nu staat ze voor de klas in het vijfde leerjaar – na een uitstap naar zorg, GOK en ict. Door verhalen, lezen en voorlezen een ereplaats te geven in haar lessen probeert ze leerlingen haar liefde voor lezen, boeken en mooie dingen door te geven.

Hedwige Buys werkt als zorgcoördinator en boekenjuf in een lagere school, waar ze zoveel mogelijk het lezen wil stimuleren. Daarnaast werkt ze mee aan cursussen voor ouders en leerkrachten. Op die manier ziet ze wat er leeft in scholen die buiten haar dagelijkse werkdomein vallen en kan ze de theorie meteen aan de praktijk koppelen. Verder bespreekt ze kinderboeken in *Klapper-Pluizer*.

Jeugdboekenweek 2012 loopt van 10 tot 25 maart. De Jeugdboekenweek is een project van Stichting Lezen. Stichting Lezen wordt gesubsidieerd door de Vlaamse overheid om te werken aan een betere leescultuur in Vlaanderen en staat onder de Hoge Bescherming van H.K.H. Prinses Mathilde.

www.stichtinglezen.be

www.jeugdboekenweek.be

V.u.: Majo de Saedeleer, Frankrijklei 130/4, 2000 Antwerpen

